

Biežākās nozares un darba vietas Latvijā ar augstu aroda onkoloģisko risku

Maija Eglīte, Aroda un vides medicīnas katedra, RSU
Ivars Vanadziņš, RSU DDVVI

Kurās nozarēs biežāk sastopami arodkancerogēni?

- Būtībā – arodkancerogēni var būt jebkurā nozarē!
- Normatīvās prasības? - MK noteikumi 803 nosaka, ka prasības attiecas uz visām nodarbinātības jomām:
  - » kurās nodarbinātie tiek vai var tikt pakļauti šo noteikumu 1.pielikumā minētajiem kancerogēniem vai citiem kancerogēniem, kas nav minēti šo noteikumu 1.pielikumā un kas atbilstoši šo noteikumu 2.punktam tiek klasificēti kā 1. un 2.kategorijas kancerogēnās vai 1. un 2.kategorijas mutagēnās vielas un maisījumi;
  - » uz šo noteikumu 2.pielikumā minētajiem darbiem un citiem tiem pielīdzināmiem darbiem, kuros tiek lietoti vai izdalās kancerogēni

Būtiskākās nozares un tajās esošie arodkancerogēni

- Tātad – arodkancerogēni var būt jebkurā nozarē, tomēr:
  - » ražošanas procesa (izmantoto vielu, ražošanas procesā sastopamo faktoru vai radušos atkritumu) specifika var noteikt to, ka noteiktām nodarbināto grupām saskarsme ar arodkancerogēniem iespējama biežāk
  - » Atsevišķu ražošanas procesu laikā iespējama arodkancerogēnu izdalīšanās – attiecīgi nozares, kurās iespējami šādi procesi, būs starp riska nozarēm

Būtiskākās nozares un tajās esošie arodkancerogēni

Ekonomikas nozare	Profesija / ražošanas process	Audzēja lokalizācija / veids	Zināmie vai varbūtējie arodkancerogēni
Būvniecība - Azbestu saturošu materiālu demontāža	Siltumizolējošo būvmateriālu demontāža (caurules, aizsargaudumi, jumti; azbestcements materiāli u. c.)	Plaušas, pleira, peritonejs (mezotelioma)	Azbests
	Jumtu likšana (ruļļveida jumta materiālu ieklājēji), asfaltēšanas darbi	Plaušas	Policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži

Ādas apstrāde	Apavu ražošana un labošana	Deguns un tā blakusdobumi, leikozes	Ādas putekļi, benzols
Kokapstrāde	Mēbeļu ražošana	Deguns un tā blakusdobumi	Koka putekļi
Kuģu būve, motoru, dzelzceļu aprīkojuma remonts	Kuģu būvētavas, motoru, dzelzceļu aprīkojuma ražotnes un remontzonas - saskare ar azbestu saturošiem materiāliem	Plaušas, pleira, vēderplēve (mezotelioma)	Azbests

Gāzes rūpniecība, gazifikācija	Gāzes ieguve un ar to saistītie darbi	Plaušas, urīnpūslis, sēklinieku maisiņš	Ogļu karbonizācijas produkti, β-naftilamīns
	Gāzes vadu ierīkošana mājās	Urīnpūslis	β-naftilamīns
	Koksa rūpniecība	Plaušas	Benzpirēns

Gumijas rūpniecība	Gumijas ražošana	Leikozes Urīnpūslis	Benzols, aromātiskie amīni
	Gumijas pārstrāde	Urīnpūslis	Aromātiskie amīni
	Plēvju ražošana	Leikozes	Benzols
	Riepu ražošana	Leikozes	Benzols
	Sintētiskā lateksa ražošana, pārstrāde, kabeļu ražošana	Urīnpūslis	Aromātiskie amīni
Tekstil-izstrādājumu ražošana	Tekstilapstrādes iekārtu operatori, audumu balināšanā nodarbinātie	Urīnpūslis, deguna blakusdobumi, mutes dobums	Audumu putekļi, krāsas un šķīdinātāji, silīcija oksīds

Ķīmiskā rūpniecība

Auramīna ražošana	Urīnpūslis	Auramīns un citi aromātiskie amīni
Dihlormetilētera un hlormetilmetilētera ražošana un izmantošana	Plaušas	Dihlormetilēteris, hlormetilmetilēteris
Izopropilspirta ražošana	Deguns un tā blakusdobumi	Nav identificēts
Krāsu ražošana un izmantošana	Urīnpūslis	2-naftilamīns, benzidīns, 4-aminobifenils
Parahlorortotoluidīna ražošana	Urīnpūslis	Para-hlor-orto-toluidīns un tā stipro skābju sāļi
Pigmentu ražošana	Plaušas, deguns, blakusdobumi	Hroma (VI) savienojumi
Vinilhlorīda ražošana	Aknu angiosarkoma	Vinilhlorīda monomērs

Lauksaimniecība, zvejniecība	Vīna dārzos strādājošie, kas izmanto arsēnu saturošus insekticīdus	Plaušas, āda, aknas	Arsēna savienojumi
	Zvejnieki	Āda, lūpas	Ultravioletais starojums
Alumīnija ražošana un pārstrāde	Dažādu iekārtu operatori alumīnija ražošanas procesā	Plaušas, urīnpūslis	Policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži, GOS
Arsēnu saturošu insekticīdu ražošana vai iepakošana	Nodarbinātie, kuri saskaras ar arsēna savienojumiem	Plaušas, āda, aknas	Arsēna savienojumi

Akumulatoru ražošana vai pārstrāde	Akumulatoru izjaukšana pārkausēšanai, alumīnija kausēšana un metināšana	Plaušas, elpošanas ceļi, prostata	Kadmijs un kadmija savienojumi
Alus darīšana	Brūvēšanas iekārtu uzraugi, operatori	Augšējie elpošanas ceļi	Alkohols
Gaļas pārstrādātāji un apstrādātāji	Miesnieki	Plaušas	Vīrusi, policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži
Keramikas ražotāji	Keramiki	Plaušas	Silikātu putekļi

Ķīmiskās tīrītavas	Ķīmiskās tīrītavas operatori	Leikēmija, limfātiskās sistēmas audzēji, smadzenes	Traipu tīrīšanas līdzekļi
Galvanizācijas procesi	Galvanizēšanas procesa uzraudzība, iekārtu tīrīšana	Plaušas, deguna blakusdobumi	Hroms (VI), kadmijs un kadmija savienojumi
Etilēna oksīda ražošana	Etilēna iekārtu uzraudzība	Leikēmijas, zarnu trakta audzēji	Etilēna oksīds
Plastifikatoru un liesmu slāpētāju lietošana	Žalūziju, aizkaru ražotāji, plastmasas izstrādājumu ražotāji	Deguna blakusdobumi, rīkle	Polihlorinētie bifenili

Stikla ražošana	Stikla pūtēji, stikla mākslinieki	Plaušas	Arsēna un citu metālu oksīdi, antimonda oksīdi, azbests, svins, policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži
Skaistumkopšana	Frizieri un bārddziņi	Urīnpūslis, plaušas, leikozes, olnīcas	Krāsvielas (aromātiskie amīni, aminofenoli, šķīdinātāji)
Autoremonta nozare	Atslēdznieki, metinātāji	Plaušas	Metināšanas aerosoli, izplūdes gāzes

Veselības aprūpes darbinieki	Radiologi un asistenti, sterilizācijā strādājošie	Āda, leikozes, zarnu trakta audzēji	Jonizējošais starojums, etilēna oksīds
Tipogrāfijas	Tipogrāfijas iekārtu operatori	Leikozes, plaušas, nieres	Šķīdinātāji, tintes, eļļas aerosoli
Jumtu būve, ceļu būve	Ruļļveida jumta materiālu ieklājēji, ceļu strādnieki	Leikozes	Policikliskie aromātiskie ogļūdenraži
Degvielas tirdzniecība	Degvielas uzpildes staciju operatori, degvielas pārvadātāji	Urīnpūslis, kuņģis, leikozes	Izplūdes gāzes

Noslēgumā

- Arodkancerogēni ir mums visapkārt...
- Ja daudzus audzēju riskus novērst ir grūti (piem., pārmantotie audzēji, vides piesārņojums u.c.), tad arodkancerogēnu ekspozīcija vairumā gadījumu ir novēršama!
- Svarīgi – pievērst uzmanību tam, vai darba procesos nav arodkancerogēni, veicot attiecīgos tālākos pasākumus